

## OBNOVA ROMANA »VOJNA IN MIR« LEVA NIKOLAJEVIČA TOLSTOJA

(pripravila: Špela Šinigoj)

V začetku romana se nam predstavi ruska visoka družba, ki živi zadnje mirne dni v letu 1805, ko je Napoleonovo osvajanje Evrope šele začelo sejati strah v Rusiji. Zgodba se začne v Peterburgu, kjer se številni junaki romana zberejo na aristokratski zabavi. V množici lažnivih, pokvarjenih in brezdelnih posameznikov spoznamo nekaj ljudi z globljimi potezami; nerodni in nežni Pierre Bezuhov, nezakonski sin bogatega grofa, se v visoki družbi ne znajde najbolje. Pierrov prijatelj, porogljivi in ponosni knez Andrej Bolkonski, je inteligenčen in ambiciozen sin upokojenega vojaškega poveljnika, poročen z nemško plemkinjo Lizo, čeprav je pravzaprav ne ljubi. Predstavi se nam tudi plemenita moskovska družina grofa Ilje Rostova. Grofova hčerka Nataša Rostova je strastna, neprevidna, trmoglava in nežna, ob njej sta še tiha sestrična Sonja in vihravi brat Nikolaj, ki je pravkar začel služiti v vojski pod poveljstvom generala Kutuzova, starejša sestra Vera, mlajši bratec Petja in rejeneč Mitjenka. Prav tako spoznamo člane družine Kuragin, očeta, kneza Vasilija, sina in lovca na bogastvo Anatola, očarljivo hčerko Jeleno, katere vzdevek je »la belle Hélène«, in sina Ipolita. Kuraginom je mar le za lastne interese in dobrobit.

Grožnja francoskega napada na Rusijo razkrije ironijo kulturne situacije, v kateri so francosko govoreči ruski aristokrati v odnosu do navadnih ruskih državljanov. Delitev med narodi v času Napoleonovih vojn kaže tudi na delitev same Rusije še pred vojno. Ipolit Kuragin na primer govori rusko, kot bi bil tujec. Pojavi se vprašanje, kaj za Rusa, ki govori samo francosko, sploh pomeni vojna proti Franciji. Kulturna delitev med ruskimi prebivalci je v času vojne še izrazitejša, zato vojna predstavlja tako notranjo kot zunanjo grožnjo.

Izbruhne vojna. Problemi posameznikov niso več tako pomembni, pojavil se je namreč skupni sovražnik. Ruske sile so mobilizirane kot zaveznice avstrijskega imperija, ki se upira Napoleonovemu silovitemu napadu. Vrstijo se krvave bitke. Andrej, ki je razočaran nad družbo, gre na fronto, doma pa pusti nosečo ženo Lizo. Ko se znajde sredi vojnega dogajanja, občuti čudno olajšanje. V vojsko gre tudi Nikolaj, ki je v začetku odločen in navdušen, a ko se znajde na fronti, ga postane strah. Pierre Bezuhov, edini dedič očetovega bogastva, umaknjen od vojne vihre, razglablja o pomenu viharja, ki stresa ljudstva. Oženi z lepo Hélène Kuragino, ki ga je popolnoma prevzela. Anatol Kuragin zaman zaprosi za roko knežno Marjo, sestro kneza Andreja Bolkonskega, ki je sicer niti ne ljubi.

1806, vojna se stopnjuje. Knez Andrej je ranjen v bitki pri Austerlizu in razkrije se mu nesmiselnost in ničevost življenja. Opazuje oblake in razmišlja, kako srečen je, ker je tako zgodaj spoznal, da je življenje prazno. Pierre Bezuhov prejme anonimno pismo o ženini nezvestobi. Njenega ljubimca Dolohova izzove na dvoboj, v katerem ga smrtno rani, nato pa prekine stike z ženo in razmišlja o svojem življenju. Skrušen in zmeden se pridruži prostozidarjem in zaživi po njihovih načelih. Želi postati boljši človek in se trudi upravljati svoje posestvo. Ves ta čas družinsko bogastvo Rostovih kopni, tudi zaradi Nikolajevih iger na srečo. Razmišljajo celo o prodaji svojega ljubega posestva Otradno. Nikolaja spodbujajo k poroki z bogato dedinjo, a on je obljubil, da se bo poročil s Sonjo. Nikolaj nadaljuje svojo vojaško kariero in je priča podpisu mirovne pogodbe med Napoleonom in carjem Aleksandrom. Nataša odraste in se udeleži svojega prvega plesa.

Knez Andrej se nepričakovano vrne domov, prav ko njegova žena Liza rodi sina. Žene ne ljubi, nanjo gleda kot na otroka, ko pa Liza pri porodu umre, ga njena smrt potare. Muči ga slaba vest, ker ni bil dober mož. Ostane na posestvu, skrb in vzgojo sina pa prepusti svoji mili, predani in zelo verni sestri,

knežni Marji, ki živi v senci krutega očeta. Obišče ga prijatelj Pierre in mu razlaga o svoji duhovnosti ter prostozidarstvu. Andrej pomaga pri reformah ruske vlade, glede Pierrovih prepričanj pa je skeptičen. Odpravi se v Peterburg, da bi svoje delo pokazal vladi, a spozna, da do carja ne bo prišel. Sreča Natašo Rostovo in prvič v življenju se resno zaljubi. Njegov oče njuni poroki nasprotuje in zahteva, da Andrej počaka leto dni, preden se poroči z Natašo. Ona nima izbire in se tej zahtevi nejevoljno ukloni, Andrej pa odide v Švico, v toplice. To je za par usodno. Nataša težko čaka na Andreja in da bi jo razvedril, jo oče, skupaj s sestrično Sonjo, pelje v Moskvo. Tam sreča svojo bodočo svakinjo Marjo, s katero se ne ujameta. V operi naleti na Kuragine in znani zapeljivec, postavni Anatol Kuragin, osvoji srce mlade in naivne Nataše. Načrtuje pobeg z njim, Marji pa v pismu sporoči, da razdira zaroko z Andrejem. Ko Nataša spozna, da se Anatol ni imel namena poročiti z njo, je popolnoma strta in osramočena. Andrej se vrne domov in zapusti Natašo zaradi njene romance z Anatolom. Njegov ponos je ranjen. Pierre tolaži Natašo in se sam zaljubi vanjo.

Leto 1812 –Napoleon vkoraka v Rusijo in car Aleksander navkljub svojim zadržkom napove vojno. Andrej se vrne v vojaško službo. Pierre opazuje odziv Moskve na Napoleonovo grožnjo in pride do spoznanja, da je njegova naloga ubiti Napoleona. Francoska vojska je vse bliže Moskvi in posestvu Bolkonskih, zato Marji in Andrejevemu očetu, staremu knezu Bolkonskemu, svetujejo, naj posestvo zapustita. Ob prihodu francoskih vojakov stari knez umre. Marja bi zdaj lahko zapustila posestvo, a sovražni tlačani ji ne dovolijo, da bi pobegnila. Mimo slučajno prijezdi Nikolaj in jo reši. Zaljubita se, čeprav je on še vedno zaročen s Sonjo.

7. septembra 1812 pride do odločilne bitke pri Borodinu, ki jo Tolstoj podrobno opiše. Gre za nepredstavljivo obsežno klanje, po katerem so polja prekrita s trupli. Ruski poveljnik Kutuzov se je želel temu krvavemu spopadu izogniti, a je vedel, da so njegovi vojaki siti umikanja in si želijo bitke, ki jo pričakujejo tudi ruska javnost, plemstvo in car. Izgube na obeh straneh so ogromne. Prvi dan je za Ruse uspešen, manjša ruska vojska namreč premaga Francoze. A ko general Kutuzov spozna, kako velike izgube so utrpeli, ukaže umik. Skuša ohraniti udarno moč svoje vojske, francosko armado pa prepusti naravnim nasprotnikom – mrazu in lakoti. Francozi imajo odprto pot v Moskvo, ki jo je Kutuzov namerno izpraznil. Ve, da nima možnosti proti številčno veliko močnejšim Francozom, zato zanj ni dileme: »Bolje je izgubiti Moskvo kakor armado in Rusijo!« Napoleon se naseli v Moskvi, kjer se takoj po prihodu Francozov pričnejo širiti siloviti požari, ki jih podtikajo Rusi sami. Gašenje je onemogočeno, saj so Rusi uničili ali odpeljali vse gasilne brizgalne. Ogenj pride tudi do starodavnega bivališča carjev - Kremlja, kjer je nastanjen Napoleon, ki požaru komaj ubeži. Zgorijo velikanske zaloge živil in drugega blaga. Napoleon v pismu carju Aleksandru ponudi mir, in ker ni odgovora, pošlje odposlanca h Kutuzovu. Tudi Kutuzov ni pripravljen na pogajanja. Po petih tednih bivanja v Moskvi se mora zaradi prihajajoče zime Napoleon nečastno umakniti iz Rusije. Na poti njegovo armado pestita lakota in hud mraz. Od pol milijona mož se jih iz Rusije vrne le kakih tisoč.

V borodinski bitki je Andrej hudo ranjen v trebuh. V lazaretu se na sosednji operacijski mizi znajde tudi Anatol Kuragin, človek, ki ga Andrej najbolj sovraži. Anatolu odrežejo nogo. Andrejevo sovraštvo se spremeni v sočutje. Razjoka se, razočaran nad seboj, nad svojimi zablodami in nad ljudmi na splošno. Misli na Natašo in sanjari, kako jo bo spet videl.

Rostovi zapuščajo Moskvo in prepustijo svoje vozove ruski vojski, da z njimi prevažajo ranjene vojake. Eden izmed njih je tudi Andrej in tako se njegove sanje, da bi znova videl Natašo, uresničijo. Nataša je ob njem, ko umre. Pred tem ji Andrej odpusti in ji izpove ljubezen. Andrejeva smrt je le ena izmed mnogih, ruska zemlja je prekrita z mrtvimi. Moskva je v plamenih. Začenjajo se upori, maščevanja, ljudstvo pobesni. Do kakšne mere se stopnjujejo nemiri med prebivalstvom vidimo v usodi Vereščagina. Grof Rastopčin ga javno obsodi, da je kriv za padec Moskve in pobesnena množica Moskovčanov Vereščagina dobesedno linča.

Napoleon nemirno omahuje. Pierre Bezuhov razmišlja, kako bi ga ubil, a ga Francozi aretirajo in zapro. Med zaporniki spozna preprostega ruskega kmeta Platona Karatajeva, pobožnega človeka, ki je poln ljudske modrosti. Francozi prisilijo ruske ujetnike, da se umikajo skupaj z njimi. Na poti Platon zboli, ustrelijo ga, ker bi jim bil sicer le v napoto. Rusi sledijo Francozom in kmalu izbruhne partizanski boj. Petja Rostov je ustreljen in ubit.

Pierra Bezuhova osvobodijo Francozi. Zboli. Ko čez tri mesece ozdravi, se sreča z Natašo. Spoznata, da ljubita drug drugega. Pierrova žena Hélène že pred tem umre v Peterburgu. Rusi se vrnejo v pogorelo Moskvo in jo začnejo obnavljati.

Pierre in Nataša se poročita leta 1813 in imata štiri otroke. Postarana in spametovana zakonca spet srečamo v epilogu, ko se piše leto 1820. Nikolaj se poroči z Marjo in tako reši denarne težave Rostovih. Odplača očetove dolgove in obnovi Marjino družinsko posestvo, ki je bilo poškodovano med vojno. Kljub nekaterim napetostim Nikolaj in Marja živita srečno družinsko življenje. Svobodnjaške misli Pierru ne dajo miru. Giblje se v družbi, ki kritično gleda na ruske družbene razmere, vstopi v politično združenje in sanjari o reformi državne uprave. Nikolaj v polemičnem pogovoru s Pierrom izjavi, da je zanj pokorščina carju prva in bi v primeru vstaje, Pierru obrnil hrbet. Pogovor posluša Andrejev sin, Pierrov krščenc, ki je z vsem srcem na Pierrovi strani. Čez nekaj let bosta verjetno oba med dekabristi.

Zgodbe je torej konec, ko junaki še niso na koncu poti in ko se za njimi nabira val mladih ljudi, ki so pripravljani na upor, željni ljubezni in boja. Zgodbe se ne razpletejo, Tolstoj roman zaključí z dvema epilogoma. Prvi se zaključí z navdušenjem Pierrovega krščenca nad botrovimi idejami. V drugega pa pisatelj vključi svoja filozofska razmišljanja o vprašanju zgodovinopisja in silah, ki vplivajo na potek zgodovinskih dogodkov. Razglablja o človeški moči. Moč, ki jo razlaga kot kolektivno voljo ljudi, ki se prenese na enega vladarja, je edino gonilo, ki poganja zgodovino naprej. Ker moči ni mogoče definirati, ne moremo rešiti skrivnosti zgodovine. Ne moremo razložiti, zakaj Napoleon ni napadel Anglije, čeprav je to večkrat napovedal. Napadel pa je Rusijo, ki jo je hotel za svojo zaveznico. Uganka zgodovinskih sprememb namiguje na teološko vprašanje o svobodni volji in meji, do katere je človek s svojimi dejanji resnično svoboden. Tolstoj roman zaključí z idejo, da je smisel svobode pomemben, a prav tako pomembno je razumevanje, da smo del nečesa večjega od nas.

»Neogibno je, da se odrečemo neobstoječi prostosti in priznamo odvisnost, ki je ne čutimo.«